

A vintage-style portrait of a young woman with dark, wavy hair, looking slightly to the right. She is wearing a light-colored, short-sleeved dress with a floral pattern of red and blue flowers. She has a pearl necklace and small earrings. The background is dark with large, vibrant red roses and some blue flowers. The entire image is framed by an ornate, grey, Art Deco-style border.

*Κανείς δεν
μπόρεσε να
ψημονήσει
ό,τι τον πόνεσε
βαθιά.*

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΣΑΒΒΙΔΗ
ΑΝ ΟΛΑ
ΗΤΑΝ
ΑΛΛΙΩΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Αν όλα ήταν αλλιώς
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Αφροδίτη Σαββίδη
ΣΕΙΡΑ: Ελληνική λογοτεχνία
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαριάννα Σωκράτους
ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Εκδόσεις Έξη
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Εκδόσεις Έξη

Copyright © Αφροδίτη Σαββίδη
Copyright © 2024 Εκδόσεις Έξη

ISBN: 978-618-5713-59-1

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν.2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται η κατ' οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και γενικώς αναπαραγωγή, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση σε οποιαδήποτε μορφή και εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Εκδόσεις Έξη
Λουίζης Ριανκούρ 13
11523 Αθήνα
Τηλ.: 211 4111078
www.ekdoseiseksi.gr
email: info@ekdoseiseksi.gr

Αφροδίτη Σαββίδη

ΑΝ ΟΛΑ ΗΤΑΝ ΑΛΛΙΩΣ

Εκδόσεις Έξιν

— Ο χορός των αναμνήσεων —

Είχε αρχίσει να σουρουπώνει. Χρυσοκόκκινα βέλη καρφώνονταν στην πλάση από τον ήλιο που είχε τελειώσει το καθημερινό μονότονο σεργιάνι του πάνω από πολιτείες και χωριά και τώρα έγερνε να ξαποστάσει αργά και αποφασιστικά πίσω από τα βουνά. Αν και βρισκόμαστε στην καρδιά του χειμώνα, το σούρουπο αυτό ήταν παράξενα γλυκό. Από εκείνα που ξεσηκώνουν τις αισθήσεις, ξυπνούν θύμψεις και ανασύρουν εικόνες από το παρελθόν.

Η Ελπίδα χάιδεψε με τη ματιά της το κόκκινο του ουρανού, αλλού απαλό τριανταφυλλί και αλλού βαθύ σκούρο, σαν αίμα. Όταν λίγα λεπτά αργότερα το φως χάθηκε μες στο σκοτάδι, έφυγε από τη βεράντα του σαλονιού της, που κάθε βραδιά της αποκάλυπτε και μια ξεχωριστή μαγεία από το λιόγερμα, και κατευθύνθηκε στην κάμαρά της. Τα βήματά της αργόσυρτα, το σώμα της σκυφτό από τα χρόνια και τα βάσανα, αλλά η ψυχή της ακατάβλητη, διψασμένη ακόμα για ζωή.

Έσκυψε στο ξύλινο, σκαλιστό κομοδίνο και πήρε ένα μεγάλο, δερματόδετο άλμπουμ, όπου μέσα του

φύλαγε σαν πολύτιμο φυλαχτό στιγμές από τη ζωή της, αποτυπωμένες σε ασπρόμαυρο και χρωματιστό, γυαλιστερό χαρτί. Όχι πως δεν είχε μνήμες. Τα θυμόταν όλα ένα προς ένα και μπορούσε να τα διηγηθεί με κάθε λεπτομέρεια, αλλά της άρεσε πού και πού να ταξιδεύει στον χρόνο με όχημα αυτές τις φωτογραφίες, ελάχιστες από τα παιδικά και περισσότερες από τα νεανικά της χρόνια, φτάνοντας σιγά-σιγά στη σημερινή εποχή.

Άρχισε να το ξεφυλλίζει αργά-αργά, ενώ τα λεπτά, ρυτιδωμένα της δάχτυλα χάιδευαν απαλά μία-μία τις φωτογραφίες με τρυφερότητα, σαν να ήταν παιδιά της. Ήταν ολόκληρος ο κόσμος της. Καθεμιά τους ανέσυρε από τον νου της πλήθος εικόνες, αλλά και συναισθήματα που φύλαγε στην ψυχή της από εκείνα τα χρόνια. Ξεφύλλιζε το άλμπουμ και ήταν σαν να ξεφυλλίζει την ιστορία της ζωής της, μιας ζωής δύσκολης, τραχιάς, αλλά και με πόσες χαρές, αλήθεια! Τώρα που η ζωή της βρισκόταν στη δύση της πια, τα ζύγιζε όλα μέσα της σωστότερα. Της φαινόταν πως η ζωή της θα 'ταν μονότονη, ανούσια, αν δεν υπήρχαν οι δυσκολίες, τα εμπόδια που ορθώνονταν στον δρόμο της για να υφάνουν έναν δυναμισμό, ένα πείσμα και μια θέληση ακλόνητη για επιβίωση. Ήταν το αλατοπίπερο της ζωής της, που την έκανε ξεχωριστή, μοναδική, όπως συχνά έλεγε η ίδια στις κόρες της με κρυφό καμάρι.

Εκείνο, λοιπόν, το μαγικό σούρουπο που ξεψύχνη-

σε στην αγκαλιά μιας ήρεμης και ανέφελης νύχτας, η Ελπίδα είχε διάθεση νοσταλγική. Ο νους της πέταξε σαν χελιδόνι πίσω στα παλιά, στον τόπο που γεννήθηκε, σε ένα μικρό γραφικό χωριουδάκι της Μεσοσπνίας, τη Ράχνη, που δέσποζε επιβλητική πάνω σε έναν καταπράσινο λόφο. Της άρεσε να ξεκουράζει το βλέμμα της στο φυσικό τοπίο που απαρτιζόταν από ελιές, συκιές, κυπαρίσσια, πεύκα, και στα ψηλότερα σημεία από πουρνάρια μεγάλα σαν δέντρα, σχίνους και κουμαριές που πρόβαλλαν σε όλους τους τόνους του πράσινου, και θεωρούσε τον εαυτό της τυχερό που γεννήθηκε σε ένα μέρος τόσο ευλογημένο. Θύμψες γλυκές ανασύρθηκαν από την ήρεμη ζωή του χωριού, με τους φιλικούς και φιλόξενους χωρικούς, όπου κάθε γιορτή είχε ξεχωριστή θέση στη ζωή τους, με αποκορύφωμα τη γιορτή της Αγίας Παρασκευής, που γινόταν και το πανηγύρι.

Εικόνες που μύριζαν νιάτα και θυμάρι ζωντάνεψαν μπροστά στα μάτια της. Το πρωί στην εκκλησία και το βράδυ στη μικρή πλατεία του χωριού για το γλέντι προς τιμή της Αγίας μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες. Χορός, τραγούδι και ξεγνοιασιά. Η ανάμνηση της νιότης στον τόπο που γεννήθηκε, της έφερε δάκρυα στα μάτια. Ήταν σαν να ξεκλείδωνε ένα παλιό σεντούκι, όπου μέσα φύλαγε καλοβαλμένες όλες τις έντονες στιγμές της εφηβείας που τη σημάδεψαν.

Ύστερα, ανασύρθηκαν μνήμες από πιο βαθιά στρώματα του νου της, που την έφεραν αντιμέτωπη

με εικόνες σκληρές και βιώματα που ακόμα και σήμερα, που είχαν περάσει τόσα χρόνια, την πονούσαν.

Γεννήθηκε σε δύσκολους καιρούς, στην αυγή του πιο καταστροφικού στην Ιστορία πολέμου, του Δεύτερου Παγκόσμιου. Ήταν το τρίτο παιδί μιας φτωχής οικογένειας και είχε τα χρώματα του πατέρα της: ξανθιά και γαλανή. Τα μαλλιά της σχημάτιζαν μπουκλίτσες στο χρώμα του σταχυού και τα μάτια της, ανάλογα με το φως της μέρας, άλλοτε ήταν ανοιχτά γαλάζια, σαν το καθάριο του ουρανού, και άλλοτε είχαν το γκριζο της αγριεμένης θάλασσας, σαν τον εσωτερικό της κόσμο, που άλλες φορές ήταν ήρεμος και γαλήνιος, όπως ο ξάστερος ουρανός, και άλλες ανήσυχος, συννεφιασμένος.

Τα δυο μεγαλύτερα αδέρφια της, ο Αλέξης και ο Χρήστος, την αγαπούσαν πολύ και την πρόσεχαν, μιας και ήταν η μικρούλα της οικογένειας, με έναν τρόπο όμως αυταρχικό και απόλυτο, όπως συνηθίζονταν να συμπεριφέρονται τότε σε εκείνα τα μέρη οι αρσενικοί κάθε οικογένειας στα κορίτσια. Από τον μεγαλύτερο ως τον μικρότερο, οι άντρες του σπιτιού προσπαθούσαν να επιβληθούν στις γυναίκες, παριστάνοντας τα αφεντικά που έκαναν κουμάντο σε όλα. Τις καταπίεζαν και τους στερούσαν την ελευθερία τους στα πάντα, από τα πιο σημαντικά για τη ζωή τους, όπως η επιλογή του συντρόφου τους, μέχρι τα πιο ασήμαντα, όπως ο τρόπος που ντύνονταν.

Για να ξεφύγουν από αυτά τα δεσμά, οι γυναίκες

ήταν αναγκασμένες να επιστρατεύουν την επινοτικότητα, την πονηριά και την καπατσοσύνη τους για να καταφέρνουν να διατηρούν λίγα δράμια ελευθερίας. Και αλήθεια, δεν ήταν λίγες εκείνες που χειρίζονταν με μαεστρία τους άντρες, ικανοποιώντας τις δικές τους ανάγκες, αφήνοντάς τους όμως να πιστεύουν ότι αυτοί είχαν το πάνω χέρι στην οικογένεια.

Έτσι ήταν και η Φανή, η μάνα της Ελπίδας. Γυναίκα δυναμική και έξυπνη, κατάφερνε να κουμαντάρει με τον τρόπο της τα αρσενικά του σπιτιού της. Μικροκαμωμένη, μα το μπόι που της έλειπε το εξαργύρωνε σε πείσμα και δυναμισμό. Αγαπούσε και σεβόταν τον άντρα της, τον Λευτέρη, άνθρωπο ήπιο και καλόγνωμο, αλλά στα δύσκολα εκείνη λάμβανε τις αποφάσεις, καπετάνισσα στο καράβι της ζωής της. Και όταν εκείνος θύμωνε, έκανε πως υποχωρεί και υποτάσσεται στη θέλησή του, για να ξεσπαθώσει όμως αργότερα, όταν ο άντρας της ήταν ήρεμος και δεκτικός.

Το βλέμμα της Ελπίδας στάθηκε στην ασπρόμαυρη, κιτρινισμένη από τα χρόνια φωτογραφία από τα παιδικά της χρόνια, όπου εκείνη με το λουλουδάτο, κοντό φουστανάκι της με το δαντελένιο γιακαδάκι και την κορδέλα στα σγουρά μακριά μαλλιά της κοιτάζει ντροπαλά και φοβισμένα τον φακό της φωτογραφικής μηχανής. Για λίγο, ένιωσε σαν να σταμάτησε ο χρόνος σε εκείνη τη μακρινή εποχή. Μνήμες σκληρές, τραχιές σαν πέτρα, ανασύρθηκαν από κάποιο σκοτεινό σημείο της ύπαρξής της και έγδαραν

την ψυχή της. Οι πιο παλιές εικόνες που φώλιαζαν στη μνήμη της ήταν σημαδεμένες από τη φτώχεια και τη μιζέρια στα χρόνια του πολέμου. Η αίσθηση της πείνας την τυραννούσε διαρκώς. Με βραστά χόρτα κι ελιές προσπαθούσε τις περισσότερες μέρες να ξεγελάει το στομάχι της που διαμαρτυρόταν. Και θα 'πρεπε να θεωρεί και τυχερό τον εαυτό της, γιατί άλλοι δεν είχαν ούτε αυτά και σωριάζονταν νεκροί από την πείνα εκείνα τα πέτρινα χρόνια.

Σκιές ανθρώπων δικών της πλανιόντουσαν τώρα στη σκέψη της και την κρατούσαν στο μακρινό παρελθόν. Πρώτα ο αγαπημένος της πατέρας κι ύστερα η μάνα της ζωντάνεψαν κι ήρθαν να τη συντροφέψουν στο ταξίδι της αναπόλησής της. Ήταν μωρό ακόμη, όταν ο πατέρας της επιστρατεύτηκε και έφυγε για το αλβανικό μέτωπο, αφήνοντας μια γυναίκα μόνη να παλεύει να αναστήσει τρία μικρά παιδιά. Η μάνα της ήταν υποχρεωμένη να σηκώνεται από το χάραμα για να ταΐσει τα ζωντανά, να περιποιηθεί τον κήπο, να εξασφαλίσει τροφή για τα παιδιά της, ενώ η αγωνία για τον άντρα της που πολεμούσε στην πρώτη γραμμή, της έτρωγε τα σωθικά. Κι όσο αργούσε να λάβει γράμμα του, τόσο η ψυχή της έτρεμε και ο νους της έκανε δυσοίωνες σκέψεις, τις οποίες πάλευε να ξορκίσει. Κι όταν ο ταχυδρόμος φώναζε το όνομά της, δεν μπορούσε να σταματήσει τα δάκρυα χαράς που έλαμπαν στο τυραννισμένο της πρόσωπο. Το 'παιρνε με τρεμάμενα χέρια και το 'σφιγγε πάνω της

σαν εικόνισμα. «Δόξα τω Θεώ», μονολογούσε, «είναι ζωντανός», κι έπαιρνε να το διαβάξει αργά, συλλαβιστά, με τα λίγα κολλυβογράμματα που ήξερε. Το διάβαζε ξανά και ξανά και οι λέξεις έστηναν γέφυρες που τον έφερναν κοντά της, να της παραστέκεται και η ψυχή της ατσαλωνόταν, δυνάμωνε, για να τα βγάλει πέρα σε εκείνα τα δίσεκτα χρόνια. Χάιδευε με τα ακροδάχτυλά της το γράμμα του κι ήταν σαν να άγγιζε εκείνον. Ένιωθε το βλέμμα του καρφωμένο πάνω της. «Είμαι εδώ», της έλεγε, «μη φοβάσαι τίποτα», και παρηγοριόταν με την αίσθηση ότι η σκέψη του είναι κοντά τους και καρτερούσε τη μέρα που θα μπορούσε να τον σφίξει και πάλι στην αγκαλιά της.

«Έπρεπε να βλέπατε τους φαντάρους μας με τη ψυχή πολεμούσαν», θυμήθηκε τον πατέρα της να τους περιγράφει αργότερα, ενώ η χαρά κι η περηφάνια ξεχείλιζαν στο βλέμμα του. «Κορυτσά, Πόγραδετς, Πρεμετή, Άγιοι Σαράντα... Καταλαμβάνονταν μία-μία οι πόλεις από τον στρατό μας, που ορμούσε στη μάχη με ηρωισμό. Κι ήταν στ' αλήθεια ήρωες οι στρατιώτες μας, που μάχονταν νηστικοί, ξεπαγιασμένοι, κουρελήδες, ξεχασμένοι, θαρρείς, από τον Θεό, με μια εικόνα της Παναγιάς μας για φυλαχτό. Αψηφούσαμε τον κίνδυνο και την παγωνιά που τρυπούσε τα κόκαλα στις χιονισμένες κορυφές των βουνών. Τα πόδια μας ξυλιασμένα και γεμάτα πληγές που αιμοραγούσαν από τα σκληρά άρβυλα, καθώς βαδίζαμε ώρες ατελείωτες στα παγωμένα βουνά, φορτωμένοι

τον γυλιό και τα όπλα μας, τα γκρα και τα μάουζερ που κρέμονταν από πάνω μας σαν βαρίδια. Το μόνο που αντικρίζαμε εκείνες τις ώρες ήταν ατελείωτοι ορεινοί όγκοι, γκρίζοι και απειλητικοί, σκεπασμένοι από μαύρα βαριά σύννεφα, έτοιμα να ξεσπάσουν την οργή τους ανά πάσα στιγμή. Κάναμε κουράγιο, όμως, και προχωρούσαμε, με την ελπίδα να φτάσουμε γρήγορα στον προορισμό μας, να γλιτώσουμε το μαρτύριο της πεζοπορίας στα λασπερά μονοπάτια των κακοτράχαλων βουνών. Αλλά ήμασταν άτυχοι, καθώς τις πιο πολλές μέρες έβρεχε μπόρες δυνατές, ασταμάτητες, που μας μούσκευαν ως το κόκαλο. Κι άλλοτε, καθώς σκαρφαλώναμε στα βουνά, συναντούσαμε πυκνό το χιόνι να σκεπάζει σαν σάβανο την πλάση γύρω μας. Τα ζωντανά, μουλάρια και άλογα που κουβαλούσαν βαρύ φορτίο, τρόφιμα και πυρομαχικά, προχωρούσαν με δυσκολία στα ανηφορικά χιονισμένα μονοπάτια, που πολλές φορές δεν ξεχώριζαν καλυμμένα καθώς ήταν από χιόνι, και συχνά τα βλέπαμε να ξεγελιούνται και να γκρεμίζονται, να χάνονται από τα μάτια μας, σε βαθιές απότομες χαράδρες. Φορούσαμε τις μάλλινες κάλτσες τη μια πάνω στην άλλη και προσευχόμασταν να γλιτώσουμε τα κρουοπαγήματα, καθώς τα πόδια μας ήταν διαρκώς βουτηγμένα στη λάσπη και το χιόνι. Τρέμαμε, όταν βλέπαμε κάποιους άλλους, λιγότερο τυχερούς, να χάνουν τα πόδια τους από τη γάγγραινα...

»Μα την πείνα πώς να την παλέψεις; Ήτανε μέρες

που μοιραζόμασταν μια κουραμάνα τρεις. Έβλεπες πρόσωπα αποστεωμένα, αγριεμένα από τις κακουχίες, έλεγχες δεν θα αντέξουμε, θα πέσουμε προτού μας βρει το βόλι του εχθρού. Και ξέραμε ότι οι Ιταλοί πλεονεχτούσαν σε όλα. Γιατί εκείνοι ήσαν πολλοί... χιλιάδες, πλυμένοι, καθαροί, χορτάτοι, δυνατοί... Έπεφταν καταγιστικά τα πυρά, σμήνη από αεροπλάνα σκορπούσαν τον θάνατο, γιόμισαν οι πλαγιές πτώματα, κόκκινα ρυάκια μάτωναν το χιόνι...

»Κι όμως, τα καταφέραμε. Πετύχαμε το ακατόρθωτο. Εμείς οι λίγοι, κι ας ήμασταν εξαντλημένοι, κι ας γνωρίζαμε ότι τα βάζαμε με θεριά, ορμήσαμε πάνω τους με καρδιά λιονταριού, γιατί ξέραμε πως άλλη λύση δεν είχαμε. Έπρεπε να μείνουμε εκεί, να φυλάξουμε Θερμοπύλες. Να δώσουμε τη μάχη ως τον τελευταίο, γιατί άμα πέφταμε, η πατρίδα μας θα σκλαβωνόταν. Κι ήταν το χρέος αυτό ιερότερο κι από τη ζωή μας...»

ΑΝ ΟΛΑ ΗΤΑΝ ΑΛΛΙΩΣ

Η Ελπίδα ξεφυλλίζει με τρεμάμενα δάχτυλα το άλμπουμ της ζωής της. Παλιές κιτρινισμένες φωτογραφίες ξεδιπλώνονται μπροστά της. Κάθε φωτογραφία και μία ανάμνηση. Άλλες χαρούμενες και άλλες ποτισμένες με πίκρα. Τα χρόνια του πολέμου και του εμφυλίου ανασύρουν στο νου της εικόνες σκληρές που ακόμα την πονούν.

«Αιματοκυβήσθηκε ο τόπος άδικα. Χύθηκε αδερφικό αίμα. Χάθηκαν τόσες ζωές. Και μήπως ειρήνεψαν οι καρδιές μας; Μήπως έσβησε το μίσος; Αυτό σύρθηκε σαν το ερπετό πιο βαθιά μέσα μας, γιατί το αίμα που χύθηκε το θέριψε...»

Αργότερα, ο έρωτας και η αγάπη της για τον Παύλο θα δοκιμαστούν από το μίσος και την αδιαλλαξία δύο οικογενειών που ανήκουν σε διαφορετικούς κόσμους. Και ύστερα, οι δικοί της θα την αναγκάσουν να ζήσει το μαρτύριο της ξενιτιάς, προκειμένου να τον ξεχάσει.

Άραγε, θα κατορθώσουν να βγουν αλώβητοι από τις συμφορές που αλυσιδωτά θα πλήξουν τη ζωή τους; Θα καταφέρουν με την αγάπη τους να συμφιλιώσουν τους δικούς τους, ή θα συνθλιβούν κάτω από το βάρος του μίσους;

